

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrty četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrty leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštne proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Žalostna dejstva.

Pri vsaki priliki dokazujemo rudarjem neobhodno potrebo organiziranega boja, nujno potrebo močne strokovne organizacije. Na vse mogoče načine skušamo, da bi obrnili pozornost rudarjev na njihove lastne koristi, ba bi iz spoznanja svojih interesov izvajali enkrat tudi resne posledice. Žal pa je slovenski rudar le zmiraj še pregluh za svoje lastne interese. In koliko žalostnih sádov je in bo še rodila ta splošna brezbriznost rudarjev. V žalostnih posledicah te nemarnosti in brezbriznosti nas poučujejo nekdanji žalostni dogodki.

Pokazati hočemo danes na vrsto dogodkov, ki so nad vse žalostni in dajo mnogo misliti. V zadnjem času smo imeli namreč celo vrsto malih divjih stavk, bili so to hipni izbruhi ogorčenja nad zmiraj hujšim izkoriščevanjem rudarjev. Te stavke se ne osredotočujejo morda na kak posamezen revir, razen slovenskih smo skoraj v vseh avstrijskih revirjih lahko zaznamovali eno ali po dve taki stavki. Vse te stavke so se z dvema izjemama po kratkem času priklonile ali pa popolnoma končale. Stavka v Mies-Pízenjskem revirju je imela majhen uspeh namenjena, je bila o b r a m b i in je nastala spontano (hipno), kakor je to že navada pri neorganiziranih delavcih, ako je dobičkaželjnost izkoriščevalca dosegla enkrat svoj vrhunec. Stavka v Píbersteinu je takisto nastala med neorganiziranimi, bila ni nič drugega nego spontan upor, ki je izbruhnil nenadoma in nepripravljen. Zaupniki organizacije so se zavzeli za trpinčene rudniške sužnje ter so jih poučili, da brez organizacije in brez sredstev ne morejo doseči zaželenega uspeha. Najprej se morajo organizirati. Z njihovimi zahtevami se bo moral pečati poravnalni urad in med tem je časa dovolj, da se poiščejo pota in sredstva, da delavci boj iz lastne moči uspešno dovršijo. O vrednosti poravnalnega urada pa so si vsi na jasnem, tudi neorganizirani. Toraj mora biti v tem slučaju edina parola organizacija in po tej paroli se bodo morali rudarji v Píbersteinu tudi ozirati, ako bodo hoteli kaj doseči.

Na Severo-zapadnem Češkem sta bili dve taki tvrdki. Stiska je dobra organizatorica. Namah so bili vsi rudarji edini v tem, da treba proti brutalnemu izkoriščanju složno in takoj nastopiti. Ako take stavke morda tudi niso imele nikakršnega materialnega uspeha — stavkujoči so se borili samo za staro mezdo — pa so na drugi strani imele te moralni uspeh, da so nesramni atentat izkoriščevalcev odločno zavrnilo.

Takisto je imela taka stavka v Brúxu, kjer fungira c. kr. država kot rudniški izkoriščevalec, ta uspeh, da je primerno zavrnila sličen atentat obratnega vodstva.

Pri vseh omenjenih kratkih stavkah se je šlo tedaj samo za obrambo, delavci so se morali boriti za ohranitev starih razmer, ki so bile že itak slabe dovolj. S takimi uspehi so seveda samo neorganizirani zadovoljni. Zadovoljni? Ne, zadovoljni nikakor niso, samo njihova onemoglost jih je hipno zadovoljila.

In to je v resnici jako žalostno dejstvo. V polnem obsegu pa se tudi ti akti samoobrambe niso posrečili, zakaj zmiraj si je znal izkoriščevalec zagotoviti kak kos dobička s kakršnokoli prazno obljubo, ki jo potem v ugodnem trenutku vsekakor zopet korigira. In gospod rudniški mo-

gotec niti slabo ne špekulira, ker je pač gotovo, da se vdrugič ne izcimi več tako lahko edinstven odpor. Prav dobro se zaveda, da v njegovem rudniku ni organizirane, to je stalne sloge, zato se pri eventualnem upor delavcev odloči kratkoma do prazne izjave, ki se približno glasi: „Torej bom poiskal drugo obliko, da nadomestim reduciranje plač, ostanimo tedaj pri starem, ako bode te marljivi in pridni.“ In če se stavka tudi ponovi, pride kratkoma zopet s kako prazno obljubo, pri vsem tem pa si rudniški podjetnik že zna zasigurati svoj dobiček.

Tu naletimo zopet na jako žalostno dejstvo. Je mnogo rudarjev, ki si pri takih (enodnevnih) stavkah pravijo: „Poglejte, saj gre tudi brez organizacije!“ Da, vsekakor gre. Zamudi se en dan, pa se po sramotnih moledovanjih okrog delodajalcev čuje: „Tovariši, zmagali smo! Ostanite pri starem, samo en vinar pri hunti bomo imeli manj“. S takimi zmagami so rudniški mogotci brezdvomno tudi zadovoljni, saj take zmage celo sami angažirajo. Na ta način gre tudi brez organizacije, seveda vedno rakovo pot. Izkoriščevalec je lahko tudi skromen. Če ne gre pri reduciranju plač kar v velikem, pa gre v malem. Torej se zadovolji za enkrat z vinarjem, ostalo si bo vzel ob priliki pozneje. In pri tem postopa na vedno zvitejšje načine.

Da, rudarji, to so žalostna dejstva. Rudarje imenujejo hranitelje industrije, ker preskrbujejo premog, brez katerega ni nobene industrije. In ti hranitelji industrije si v nasprotju z drugimi delavci, ki opravljajo mnogo manj nevarno delo, si niso niti na jasnem, kakšno plačo bodo dobili za težko delo tam v osrčju zemlje, kamor ne poseže solnčni žarek. Vprašajte zidarja, lesnega delavca, čistilca kanalov itd., on vam bo povedal, koliko je do zvečer zaslužil in kakšno tedensko plačo dobi. Hranitelj industrije, rudar tega ne ve. Ako mezda zidarja in lesnega delavca ne zadostuje več, tedaj se dogovori s svojimi stanovskimi tovariši in vsi skupaj potem zahtevajo povišanje plač in to svojo zahtevo s pomočjo centralne stanovske organizacije, ki ji pripadajo kot člani, tudi uresničujejo. Tega rudar, zlasti pa slovenski rudar ne zmore, ker ni organiziran, in zadovoljen je eventualno, da mu njegov delodajalec vsaj več ni odtrgal kakor en vinar pri hunti po kakem končanem štrajku.

Kakršne so dandanes razmere zlasti med slovenskimi rudarji, sploh niso v stanju, da bi bili edini med seboj, kadar bi šlo zato, da bi zahtevali več kruha zase in za svoje otroke. Vrste rudarjev so razcepljene, ogromna večina slovenskih rudarjev stoji izven organizacije, potem jih je med njimi še nebroj takih, ki skušajo samo za sebe, brez ozira na druge tovariše doseči kak priboljšek, četudi s prav umazanimi sredstvi, med katere spada pred vsem nizkotno klečeplaztvo in podlo denunciantstvo. Pač žalostna dejstva! Dokler se razmere med slovenskimi rudarji temeljito ne izpremene, toliko časa niti ni misliti na to, da bi se jim boljše godilo. Najbolj žalostno pa je to, da morajo vsled teh razmer z zanikrni vred trpeti tudi oni vrli in zavedni rudarji, ki jih sicer nobena sila ne odrine od organizacije, ki so pa vendar brez moči, ker jim to moč paralizuje in uničuje kompaktna večina indiferentnih. V življenskem interesu prvih je tedaj, da z neumornim agitatoričnim delom zmanjšujejo vrste poslednjih. Ako bi to imeli vsi zaupniki vedno pred očmi, pa bi nam ne bilo treba pisati o žalostnih dejstvih. Od naše odločnosti in neumor-

nosti, zaupniki, je odvisno, da se ta žalostna dejstva izpremene v vesela dejstva.

Zadružno gibanje.

V naslednjem hočemo podati nekoliko mednarodne konsumne statistike. Sicer še ne obstoji v vseh deželah sistematična statistika, kar zelo otežkoča primerjalni pregled. Za leto 1909 pa so posamezni podatki vendarle omogočili tak pregled. Mednarodno zadružniško poročilo nam nudi zanimiv pregled čez sedem dežel. Največ konsumnih društev ima Francoska (2630). Tej sledi Nemčija z 2270 društv, potem Velika Britanija s 1450 društv. Ne mnogo manje šteje mala Danska (1300). Švica in Švedska imata približno enako število (550 in 530). Belgija šteje 391 društev. Ako si pa ogledamo zadružniške organizacije po številu članov, tedaj stoji na prvem mestu Velika Britanija z 247 milijoni članov. Nemčija ima kljub ogromni množici konsumentov samo polovico števila članov konsumentov v Veliki Britaniji (13 milijonov), pri čemer se moramo seveda ozirati na dejstvo, da vemo samo za število dveh tretjin nemških konsumnih društev. Vendar pa so vsa tista konsumna društva, ki niso zastopana v statistiki, najbrže manjše obsežnosti. Francoska ima samo polovico tistega števila kakor ga ima Nemčija namreč 700.000, čeprav so vsa društva poslala svoje podatke. Belgija ima 250.000 članov in prekaša s tem številom Švico, Dansko in Švedsko.

Kar se tiče prometa, načeljuje Anglija s 1406 milijoni mark. Angleška konsumna društva imajo približno štirikrat toliko prometa kakor nemška in sedemkrat toliko kakor francoska. Med štirimi malimi deželami pa zavzema Švica z ozirom na promet prvo mesto, Švedska pa zadnje.

Mednarodno zadružno poročilo podaja tudi zanimive povprečne številke. Iz teh števil je razvidno, da imajo v Veliki Britaniji (Angleška) konsumna društva povprečno največje število članov namreč 1726. Potem sledi Nemčija z 950 člani, nato Švica, Belgija, Francoska, Švedska in Danska. Tudi z ozirom na promet zavzema Velika Britanija prvo mesto; njena konsumna društva imajo povprečno po en milijon mark prometa. Potem sledi nemška in švicarska konsumna društva s povprečno en četrty milijona prometa. Belgija sledi s povprečnim prometom 150.000 mark na eno društvo, medtem ko ostanejo Francoska, Švedska in Danska pod povprečnim številom 100.000 mark. Celo švedska društva prekašajo Francosko, najmanjši promet pa imajo danska konsumna društva. Z ozirom na povprečni konsum enega člana stoji zopet Anglija na prvem mestu s 569-70 mark. Švedska sledi s 460-30 mark in Danska s 404-20 mark. Vendar pa podatki iz Švedske in Danske niso povsem zanesljivi. Vendar pa je značilna, da Švedska in Danska prekašata Švico, kjer pride na člana povprečnega konsuma 347-80 mark. V Franciji in Nemčiji je povprečni konsum enega člana enako velik (267 mark), kjer pa je treba zopet upoštevati, da igra na Francoskem prodajanje nečlanom veliko vlogo, kar je na Nemškem že po postavi zabranjeno. Najmanjši povprečni konsum pa kažejo belgijska konsumna društva.

Zadružno gibanje je šele v povojih, zlasti v Avstriji. Vendar pa proletarijat bolj in bolj spoznava veliko važnost samopomoči tudi na tem

polju. Kajti dobro idoča konsumna društva lahko močno podpirajo gospodarske boje, strokovno in politično gibanje in sploh lahko marsikje pomagajo proletarskemu gibanju. Zategadelj je čisto prav, da se mora delati za osvobodjenje delavskega razreda v treh smereh: strokovni, politični in združniški.

Nastavljenje rudniških nadzornikov in volitev rudarskih delegatov.

(Konec.)

§ 8.

Rudniški nadzornik ima skrbeti, da se njegove predpise, ki jih je izdal v varstvo rudarjev, tudi izvršujejo. Ako vidi, da se pri kakem rudniku njegove postavne odredbe zanemarjajo, potem ima to takoj naznaniti h kazenskemu postopanju poklicani oblasti.

Ako se pa naročila, ki jih je dal, vkljub sodniškemu kaznovanju ne izvrše, potem ima, da se izvršitev izsili, tozadevno obvestiti politično oblast.

§ 9.

Ako rudniški nadzornik vidi, da je stanje kakega obrata in kake naprave takšno, da tvori njuno nevarnost za zdravje, varnost življenja ali za tujo lastnino, potem rekurzi proti njegovim odredbam nimajo odločilne moči. V danem naročilu se mora ta okolščina izrecno navesti. Ako rudniški posestnik (namestnik, obratni vodja) odredbo takoj ne izvrši, potem jih ima izvršiti na stroške in nevarnost posestnika politična oblast.

§ 10.

Rudniški nadzornik je zavezan, da varuje strogo tajnost glede poslovnih in obratnih razmer. Od strank ne sme sprejemati nikakršnih odkodnin (ali daril), najsi bodo v kakršnikoli obliki, odkloniti mora tudi eventuelno ponudeno gostoljubnost.

§ 11.

Rudniški nadzornik ima vsako leto poročati ministru za javna dela. Poročilo mora imeti natančen pregled o njegovem uradnem delovanju, v njem mora natančno pojasniti rezultate svojih ogledov in eventuelno staviti tudi legislativne predloge. To poročilo se mora vsako leto neizpremenjeno objaviti in predložiti državnemu zboru.

§ 12.

Da zamore rudniški nadzornik svojo nalogo tudi izvrševati, mu gredo vse tiste pravice, ki jih imajo v smislu splošnega rudarskega zakona rudarske oblasti. Rudniški nadzornik je posebno upravičen, da rove v vseh delih pregleda, takisto vse strojne in delovne prostore pod zemljo, da obišče delavske hiše in eventuelne dobrodelne naprave. Dalje sme podjetnika (pooblaščenca, obratnega vodjo) kakor tudi delavce in uradnike, ako treba brez prič zaslišavati in če se gre za rudniške škode, je upravičen si ogledati zemljiške dele površine, kakor tudi poslopja, vodo-vode itd.

Njegovi ogledi se lahko vrše po dnevu ali po noči, v poslednjem slučaju samo med delom.

§ 13.

Rudniški podjetnik je dolžan, rudniškemu nadzorniku dovoliti popoln vpogled v vse obratne in delovne razmere ter mu dajati potrebna pojasnila. Podjetnik in uradniki so nadalje zavezani, da rudniškega nadzornika pri ogledovanju rudnika spremljajo.

§ 14.

Centralni rudniški nadzornik je posvetovalni organ ministra za javna dela v vseh zadevah, ki se tičejo službe rudniškega nadzornika. Zlasti je njegova naloga:

- a) da doznava za vse zadeve, ki se nanašajo na rudniški obrat in so v zvezi s službo rudniškega nadzornika;
- b) da omogoči enotnost v rudniškem nadzorništvu, zlasti s pomočjo rednih posvetovanj z rudniškimi nadzorniki;
- c) da določa osnovna načela, po katerih se je ravnati pri sestavljanju nadzorniških poročil;
- d) da odreja poizvedbe o gotovih zadevah, da zbira mnenja rudniških nadzornikov itd.

Ženski shod v Zagorju.

Nedeljski ženski shod v Zagorju je izpadel nad naše pričakovanje dobro. Točno ob napovedanem času so bili vsi sedeži v prostorni Mihelčičevi dvorani do zadnjega zasedeni. Tako mladostne delavke, kakor rudarske in steklarske žene so bile častno zastopane. Razen ženstva pa so tudi rudarji in steklarji v jako lepem številu prihiteli na shod, ki je bil na ta način v resnici impozanten.

Po kratkih pozdravnih besedah je predsednik shoda, sodrug Repovš, podal besedo sodrugu Vek Mraku, ki je poldrugo uro trajajočem in po glasnem odobravanju opetovano prekinjenem govoru dokazoval zbranim ženam in dekletom ne samo opravičenost, temveč nujno potrebo, da ženska sodeluje v naših političnih in strokovnih bojih. Ne bo manjkalo posameznih filistrov, je rekel govornik, ki se bodo spodtikali nad tem shodom. So to ljudje, ki tiče še globoko v predsodkih, ki jim namišljeni moški ponos, ki pa v resnici ni nič drugega, nego puhloglavost, ne pripušča, da bi videli v ženski enakopravno članico človeške družbe. Res je sicer, da živi žena že od nekdaj v suženjskih sponah, njeno socialno in politično suženjstvo je tako staro, kakor človeški rod. Ali s tem, da je krivica stara, še ni dokazano, da je ta krivica pravica, in s tem, da žensko suženjstvo traja že od nekdaj, seveda tudi ni dokazano, da je to suženjstvo pravično, pametno in koristno. Vsako suženjstvo je krivično in nemoralno in najsi potem trpi pod njim moški in ženski spol. To je samo po sebi razumljiva resnica, ki je ne izpremeni niti dejstvo, da je to krivico in nemoralnost sankcionirala tudi rimskokatoliška cerkev. Ta cerkev naš sicer uči, da je vsako človeško bitje ustvarjeno po božji podobi. In vendar je to prav nič ne moti, da brani in zagovarja z vso silo svoje avtoritete ne samo današnjo kapitalistično družbo sploh, v kateri morajo milijoni garati in stradati, da nekoliko tisočev brezskrbno uživa, da ščiti in brani temveč tudi ravnotako nesmiselni, kakor krivični predodek o ženski manjvrednosti. Pa ne samo rimskokatoliška cerkev, tudi ljudje, ki se smatrajo drugače za svobodomiselnost in moderne, zagovarjajo ta predsodek. To je svobodomiselnost, ki je piškavega oreha vredna. Prava in iskrena svobodomiselnost je samo tista, ki je dosledna in ne dela razlike ne med narodi, ne med stanovi, pa tudi ne med moškim in ženskim spolom. In to je svobodomiselnost socialne demokracije. Socialni demokratje ne priznavamo predpravice posameznih narodov, ne stanov, pa tudi ne predpravice moškega spola. Socialni demokratje stojimo na stališču, da ima tudi žena pravico, da sodeluje ter se uveljavlja v javnih in tudi v političnih vprašanjih. Da, še več. Mi pravimo, da je celo njena dolžnost, da nas z vsemi svojimi močmi podpira v naših političnih stremljenjih. Polovičarski in enostranski je vsakršen boj, dokler se omejuje samo na moški spol. Ako hočemo dosežati tiste uspehe, ki bi jih radi, potem je nujno potrebno, da se ne samo v teoriji postavljamo na stališče popolne enakovrednosti in enakopravnosti moškega in ženskega spola, da temveč to stališče tudi v praksi uveljavljamo: skušati moramo in delati na to, da tudi ženo uvrstimo v naše bojne vrste. Zato se ne borimo samo za moško volilno pravico, in sicer splošno in enako volilno pravico v vse zakonodajne in javne zastope, paralelno s tem bojem gre tudi naš boj za žensko volilno pravico. Nato je govornik s praktičnimi vzgledi razlagal bistvo in pomen politike in dokazoval potrebo razrednega političnega boja. Obširno se je bavil z draginjjo, ki je izvirala sama po sebi sicer iz bistva kapitalističnega proizvodnje, ki ima pa v naši državi povrhu še svoje posebne vzroke. Kriva na tem, da so cene živilih v naši državi še daleč nad cenami na svetovnem trgu, je ljudskim interesom nasprotna carinska politika. Naj se ozremo kamorkoli, povsod vidimo potrjeno resnico, da odloča tisti razred, ki ima v rokah politično moč, tudi naše gospodarsko življenje. Ako hoče delavstvo, da se bo delala v državi njegovim interesom primerna politika, potem se ne sme zanašati na druge, ki se mu približujejo za časa volitev v ovčjem kožuhu vere, narodnosti in patriotizma, delati mora temveč sam svojo delavsko politiko, osvojiti si mora politično moč, ki bo z njeno pomočjo delavstvo potem samo-

lastno vravnalo tudi svoje gospodarsko življenje. In to je mogoče samo potom dolgotrajnega političnega boja. Nekoč so nerazsodne množice mislile, da nam treba samo splošne in enake volilne pravice, da bo za zmiraj konec naši bedi. In zato se je masa tudi navdušeno borila za to volilno pravico. Dosegli smo jo, namreč za državni zbor. In če si nočemo zapirati oči pred resnico, si moramo odkrito priznati, da je danes marsikak delavec razočaran. Seveda so to samo taki ljudje, ki niso imeli nikoli pojma o bistvu političnega boja, ki torej tudi niso znali oceniti orožja, ki ga rabimo v tem boju. Splošna in enaka volilna pravica ni bil naš cilj, ona je samo sredstvo v dosegu tega cilja, ta volilna pravica je naše politično orožje. S tem orožjem si bo delavstvo pomagalo, ako ga bo znalo pravilno rabiti, lahko si pa z njim tudi neizmerno škoduje, ako ga rabi napačno.

Splošna in enaka volilna pravica za moški in ženski spol je nujna zahteva politične demokracije. Ali šele takrat bo rodila sadove, kadar bo ogromna večina delavstva rešena iz političnega mrtvila, kadar bo delavstvo sposobno, da si bo z glasovnico v roki znalo izsiliti svoje pravice. Danes pa so tisti delavci, ki se v resnici zavedajo zakaj v resnici gre, žal še v ogromni manjšini. Da se ta manjšina izpremeni v večino, to je naloga politične agitacije. Med delavstvom treba vsestranskega izobraževalnega in vzgojevalnega dela. Res je, da je tudi naš dosedanji boj rodil že lepe sadove, zmagali smo. Ali tisto zaveduo sialistično armado, ki bo zmagala, moramo šele ustvariti. In to je tisto polje, na katerem se z največjim uspehom lahko uveljavi žena. Vsaka delavska mati bi morala smatrati za vzgojo najsvetejšo nalogo, vzgajati delavski armadi zdravih treznih in značajnih bojevnikov. Prehajajoč na strokovna vprašanja je sodrug Mrak na široko razkazoval naravnost življensko potrebo strokovne organizacije. Naj izpadejo n. pr. sedanji protidraginjski predlogi socialnih demokratov v državnem zboru tako ali tako, resnica je, da politična akcija sama na tem polju ne more napraviti vse, zlasti v današnjih časih, ko se pod patronanco vlade združujejo vse meščanske stranke proti socialni demokraciji. Ako naj bo boj proti draginji uspešen, ga morajo podpirati močne strokovne organizacije. Naš najbližji cilj so boljše plače. Ali tudi tega cilja ne bomo dosegli, dokler večina delavstva ni združena v strokovnih organizacijah. Zato je v interesu žene in njenih otrok, da je njen mož član strokovne organizacije. Zato apelira govornik na zbrane žene, da nas po svojih močeh podpirajo v teh naših prizadevanjih. Omenjal je tudi mladinsko organizacijo, ki se v Zagorju prav lepo razvija. Imamo dramatični odsek, katerega člani in članice so prav marljivi, imamo pevski in tamburaški zbor po možnosti bomo obdrževali tudi poljudna predavanja. Vsaka mati, ki ji je kaj na tem, da se njen sin in njena hčerka kaj pametnega naučita, naj tedaj podpira plemenita stremljenja mladinske organizacije, ki si je izbrala za nalogo, da vcepi delavski mladini hrepenenje po dobrem in lepem in dokaže, da so na svetu lepše in plemenitejše stvari nego pa kvartopirstvo in pijančevanje. — Ko je bil na kratko izpregovoril sodrug Čobal o pomenu organizacije konzumentov, je sodrug Repovš zaključil nad vse lepo uspeli ženski shod.

Sprememba na Angležkem.

Od srede junija do srede avgusta se je razlil čez Angleško stavkovni val nenavadne obsežnosti. Gibanje se je rodilo iz krajevnega razpora med mornarji in mornaskimi družbami v Hullu in Liverpolu. Kmalu se je razširilo preko pristanišč in se je razvilo do splošne stavke mornarjev, pojavilo se je med delavci na dokih in drugimi pristaniškimi delavci, povzročilo je splošno stavko voznikov, ki so zaposleni v pristaniščih, pri železnicah in prevoznih družbah, potegnili je za sabo težake, zavijalce in razne druge delavce na železnicah, dokler ni doseglo to silno gibanje svoj višek v splošni stavki železničarjev. Kaj podobnega Anglija še ni videla od zgodovinske stavke leta 1842 v Lancashire. Vsa dežela je bila mahoma razburjena. Kakor da bi se pojavil strah, tako je bilo vse osuplo. Kramljanje in

smeh je potilnilo, obrazi so izražali veliko pla-host in polagoma se je polastil vse lepe, vesele meščanske družbe, velik strah. Toda val je splahnil in ta družba zopet živi v starih razmerah.

Ali res v starih razmerah? Nikakor ne! V teh malo tednih, zlasti pa v par dneh železničarske stavke, se je stara, mirna Anglija otresla svoje zaspanosti. Zdaj je drugače kakor je bilo. V zadnjih letih smo videli lepo število splošnih stavk, toda nobena izmed njih — tudi švedska ne — se ne more meriti po pomembnosti z Angležkimi gospodarskimi boji zadnjih tednov. Samo z oktobrsko stavko leta 1905. v Rusiji se lahko primerja angleško stavkovno gibanje — seveda ne z ozirom na izvor in cilje, ampak z ozirom na revolucionarni značaj. Zadnje stavke na Angleškem označujejo začetek nove dobe v zgodovini angleškega proletariata.

S posameznostimi boja se ne bomo pečali. Naj zadostuje, ako povemo, da je proletarijat podjetništvo porazil na vsej črti in da so bili samo železničarji radi neznačajnosti svojih voditeljev prisiljeni z bojem prenehati, preden so dosegli svoj neposredni cilj; izrečno priznanje strokovnih organizacij. Železniška ravnateljstva so sicer dovolila, da bodo obravnavala s stavkujocih, toda pogajanja se ne vrše naravnost, ampak s sodelovanjem vlade in stavkujocih niso bili zastopani naravnost po svojih strokovnih zvezah, ampak po voditeljih. Priznanje strokovne organizacije bo šele zdaj predmet obravnavam posebne komisije. Toda tudi tu je popolna zmaga samo preložena na poznejši čas, ni pa popolnoma odložena in prej ali slej bo podjetništvo prisiljeno tudi v tej točki kapitulirati pred organiziranim proletariatom.

Toda čeprav se tu še ni izvojevala popolna zmaga, vendar se vedno bolj poraja revolucionarni duh. Kajti glavna stvar pri zadnjih angležkih gospodarskih bojih ni zmaga ali poraz, ampak ločitev od zastarelih metod trade-unionizma, ki stoji na stališču mirnih poravnjav s podjetniki, poravnjavnih uradov in sploh sanjari o nekakem prijateljstvu med delavci in kapitalisti. Da je angleško delavstvo po tem potu mnogo doseglo, ne ugovarja nihče; toda nikdo ne dvomi, da bi se bilo lahko še mnogo mnogo več doseglo, ako bi se bilo nastopalo z odločnejšim orožjem. In končno si je priboril izboljšanje le majhen del delavstva, medtem ko živi ogromna množica prav pasje življenje. Po gori omenjeni metodi trade-unionizma se je delavstvo takorekoč samo razorožilo. Razkosavost angležkih strokovnih organizacij, konkurenca in celo boj organizacij ene in iste stroke med sabo, presnova velikega dela Unije angležkih organizacij v sama podporna društva, zmanjševanje vpliva organiziranih delavcev in prevelik vpliv voditeljev, izmed katerih se je marsikateremu po pravici očitala demoralizacija, lenoba in korupcija; vse to in še marsikaj drugega je rodila bojazljiva mirovna politika trade-unionizma.

Delavci pa so sami začutili to gnilobo s tem, da so opazili, kako drzno in oblastno so se vedli podjetniki ob gospodarskih, kako so njih organizacije, prezirali česar vsega bi si podjetniki gotovo ne upali storiti, ako bi bila organizacija v redu.

Že v prvih letih tega stoletja se je opazalo med angležkim delavstvom živahnejše gibanje in sicer radi tega, ker je draginja živilom močno narastla in je torej bilo neobhodno potrebno da se prične s plačilnimi gibanji. Delavci so tu naenkrat stopili v nasprotstvo s staro trade-unionsko taktiko; njih moči so se izkazale za nezadostne, da bi porazile mogočne podjetniške organizacije. Veliko oviro vsemu gibanju so povzročale razne tarifne pogodbe in sploh vsa starinska metoda poravnjavnih uradov; prav tako tudi voditelji niso dovolj odločni možje. Velika gibanja minulega leta — dvakratna stavka v bombažnih tkalnicah, večmesečna stavka kovačev za kotle in šele pred kratkim končana stavka rudarjev v južnem Walesu — ki so se odigrala ob prelomitvi pogodbe, poravnjavnih predpisov in strokovne discipline, so bila odkrita izjava in upor proti dosedanjim oblikam strokovnega boja. Zadnja ogromna stavka pa je dopolnila ta odpor proti starokopitnemu trade-unionizmu.

Ako bi bili zadnji dogodki povzročili samo to spremembo, bi jih bili lahko imenovali velepomembne. Toda povzročili so še mnogo več:

oni pomenijo popolno prekinjenje z dosedanjim načinom razrednega boja na Angleškem sploh.

V teh dneh je angleški proletarijat zopet našel svojo razredno solidarnost, ki je bila v pozabi šestdeset let, in dal jo je čutiti kakor še nikdar ne. Ne samo, da je skupina za skupino prevoznikov (transportnih delavcev) stopala v boj, da se vzajemno podpira ampak ves delavski razred je v mrzličnem pričakovanju gledal na ta velikanski boj, pripravljen, da stopi vsak hip na bojišče in započne splošno revolucijo proti kapitalistovskemu razredu. Kaj podobnega še ni videla moderna Angležka. Na drugi strani pa je tudi angleška liberalna vlada sama poskrbela, da je delavstvo do dna spoznalo vso puhlost liberalizma. Liberalna vlada je dala mobilizirati vojaštvo in je organizirala policijo, kakor angleški delavec ne bi bil pričakoval, saj je vendar angleški proletarijat tako zvesto volil liberalne kandidate, ki so zvesto obetali varovati delavsko korist — seveda samo v toliko, kolikor to ne škodi kapitalizmu. Kakor hitro pa je delavstvo zaplesalo odločen bojni ples z izkoriščajočim kapitalizmom, tedaj se je vlada, ta ljuba, liberalna, svobodoljubna vlada postavila na stran izkoriščevalcev in je nadvse nasilno postopala s proletarci, borečimi se za svoje pravice. Zares, angleški liberalizem je dovolj jasno razgalil svojo notranjost in poskrbel, da so ga spoznali tudi tisti, ki so v svoji lahkovernosti mislili, da si delavstvo lahko s pomočjo liberalizma izboljša svoj položaj. Liberalizem je dal angleškemu delavstvu dobro lekcijo in delavstvo je tudi ne bo pozabilo.

Tako pomenjajo zadnji dogodki na Angleškem konec zastarelih metod gospodarskega gibanja. Angleški proletarijat se je prebudil k razredni zavesti. Naši veliki socialistični ideali so pridobili tisoče in tisoče novih bojevnikov.

Organizacija podjetnikov.

Davno so že minili časi, ko se je lahko z omalovaževanjem zrla na podjetniško organizacijo v Avstriji. Dandanes se ne smemo nič več postavljati na stališče, češ, naši podjetniki so mirni, dobrosrčni Avstrijci, ki se ne bodo posluževali tako ostrih sredstev proti delavcem, kakor se jih poslužujejo ameriški in nemški in drugi podjetniki. Dandanes je tej veri odzvonilo in pri slehernem gospodarskem boju lahko opazimo, kako raste moč in sila podjetniške organizacije. Ako nam je prav ali ne, podjetniška organizacija se vrvila med delavstvo in podjetnika in podjetniška organizacija obravnava z delavstvom, ne pa podjetnik. Izprva morda podjetniku samemu niti po volji ni, da ga organizacija kratkomalo oropa odločanja v njegovi lastni stvari, polagoma pa se popolnoma privadi temu, da obravnava z delavstvom tajnik podjetniške organizacije, ne pa on. Saj pa mu drugače tudi ne kaže, kajti ako se ne bi izprižnil s tem dejstvom prostovoljno, moral bi se prisiljen. Kajti dostikrat beremo, kako je podjetniška organizacija uničila tega ali onega podjetnika, ki je ravnal proti volji organiziranih podjetnikov. Tako se razvija podjetniška organizacija v velepomemben činitelj našega gospodarskega življenja. Značaj, način in cilj podjetniške organizacije so največjega pomena za vse gospodarsko življenje, predvsem pa še za delavca. Posamezni podjetnik stopa v gospodarskem boju pravtako nazaj kakor posamezni delavec: boj se bije med podjetniško in delavsko organizacijo in ta boj odloča delovne in plačilne pogodbe. Mi vemo, da se podjetniške organizacije nikakor ne omejujejo samo na ureditev delovnih pogodb in na neposredni boj z delavskimi organizacijami, mnogo pomembnejše je pogosto delovanje teh organizacij v tem smislu, da skušajo potom svojih razpletelih zvez vplivati tudi na državo, ki naj bi ščitila njih koristi. Težko je dobiti natančen vpogled v delovanje podjetniških organizacij, kajti pri nobeni organizaciji se toliko ne skrivajo pravi ukrepi, kakor ravno pri podjetniških. V velikem številu delajo druga poleg druge, spletajo celo mrežo zvez, pri tem pa vendar deluje nagon do koncentracije za spojitve vseh teh sil. Tako dela glavno vodstvo industrijskih delodajalskih organizacij že peto leto. Pred nami leži poročilo o delovanju v četrtem letu; poročilo sicer ne nudi pogleda prav na dno podjetniškim or-

ganizacijam, vendar pa obsega marsikaj, kar je velike važnosti za spoznanje delovanja podjetniških organizacij in kar se mora dati na znanje našim strokovnim organizacijam in njih voditeljem. Kajti ni ga boljšega agitatorja, kakor natančno spoznanje namena in delovanja podjetniških organizacij! Ako bi bili delavci o vsem natančno poučeni, kar jim preti od organiziranih podjetnikov, tedaj bi naše organizacije imele mnogo več članov in brezbriznost, ta najhujša ovira našega strokovnega gibanja, bi za nas ne pomenila tako velike nevarnosti.

Kako delajo razdruževalci enotnega delavskega gibanja v korist podjetnikom, to spoznamo iz stavke tkalcev v Sternbergu. Poročilo namreč pravi, kako težek boj so imeli stavkujoci delavci v Sternbergu samo zaradi tega, ker so se morali boriti na dve strani: z delodajalci in s krščanskosocialnimi organizacijami. In poročilo kapitalističnih organizacij izrečno poudarja, da je stavka za delavce ponesrečila samo zategadelj, ker so šli krščanskosocialni delavci po šest tednih na delo in so na ta način podjetnikom omogočili, da so lahko dalje delali, čeprav v manjši meri. Tu imamo jasen dokaz iz ust podjetnikov samih, da koristi razdruženje delavstva samo podjetnikom.

Ako pomislimo, kako malo se stori v Avstriji na socialnopolitičnem polju, ker meščanske stranke složno zavržejo vse tozadevne socialno-demokratske predloge, ako nadalje pomislimo, da je Avstrija ena izmed najzaostalejših držav, kar se tiče delavskega varstva, tedaj bi se zdelo — ako bi ne bilo tako žalostno — človeku zelo smešno, ako govori poročilo o prehitrem tempu socialne politike. Poročilo izraža tudi bojazen, „da bo postavodaja v vprašanih socialne politike in preosnove delovne pogodbe delala s preveliko naglico, ki ne bo brez ozira na gospodarske, obratnotehnične in obratnoorganizacijske koristi delavstva...“ Ako podjetnike razburja to, kar se je naredilo v zadnjih štirih letih na socialnopolitičnem polju, tedaj moramo misliti na pregovor: Veliko grmenja malo dežja. Toda k stališču industrijske organizacije delodajalcev se hočemo še povrniti. Preje pa si še hočemo ogledati ves sistem glavnega vodstva podjetniških organizacij. Poročilo je namreč z ozirom na delovanje glavnega vodstva razdeljeno v naslednje odstavke:

- I. Premerilna dela in industrijski kataster.
- II. Notranje pisarniško delo (korespondenca).
- III. Zunanje pisarniško delo (posredovanja).
- IV. Organizacijska dela.
- V. Agitacijska dela.
- VI. Vplivanje na pravosodje (označenje načelnih vprašanj).
- VII. Vplivanje na postavodajo.
- VIII. Vravnavanje in končna določitev naprav in naredb za vse delodajalstvo (normalni delovni red itd.).
- IX. Statistika.
- X. Razmerja do gospodarskih zvez in delodajalnih zvez v Avstriji, kakor tudi medsebojne pogodbe z delodajalnimi zvezami sosednjih držav.
- XI. Časnikarsko delovanje.
- XII. Informativno delovanje.

(Dalje.)

Strokovni pregled.

s Gibanje angleških rudarjev. Ako dosednji dogodki ne varajo, stoji angleški rudarji pred veliko stavko. Rudarji zahtevajo ureditev minimalne plače za vsa okrožja na Angleškem. Rudniški posestniki rudarske zahteve odklanjajo, rudarji pa odločno vztrajajo, da dobe, kar zahtevajo. Koncem septembra so imeli rudarji in podjetniki konferenco, ki pa je bila povsem brezuspešna, ker se stranki nista mogli zediniti.

Mednarodni rudarski tajnik Ashton je poslal našemu bratskemu glasilu pisanje, kjer slika splošen položaj in pravi med drugim, da angleško meščansko časopisje namenoma in smoteno poroča najdebelejše laži o rudarskih zahtevah, samo da bi na ta način javnost okanila. Rudarske federacije seveda ta lokava taktika angleške buržoazije ne bo zvodila s prave poti. Začetkom oktobra so imeli v rudarski federaciji organizirani rudarji konferenco, ki je po temeljitem razmotrivanju sklenila naslednje sklepe:

1. Federacija naj takoj ukrene vse potrebno, da zagotovi brez ozira na izvanredna delavna mesta v vseh okrožjih minimalno plačo za može in dečke, ki delajo v jamah okrožij, priklapljenih federaciji. Ako bi delodajalci ne hoteli priznati minimalne plače, tedaj naj se uporabi paragraf 21

v svrhu izvedbe teh zahtev in skliče naj se na dan 14. novembra konferenca zaradi paragrafa 21.

2. Da bo imela sprednja resolucija dejanski pomen, naročamo s tem okrožjam, da prično z delodajalci o zgornjem vprašanju kar najhitreje obravnavati, tako da bodo delegati lahko poročali na posebni konferenci dne 14. novembra 1911.

Da bodeta našim bralcem zgoranji zahtevi umljivi, navajamo paragraf 21 organizacijskega statuta: „Kadarkoli se zgodi na kako organizacijo ali okrožje napad z ozirom na vprašanje plače ali delavnih razmer ali pa če je organizacija oziroma okrožje v soglasju z nalašč v ta namen sklicano konferenco naznanila akcijo za izboljšanje delavnih razmer in povišanje plače, tedaj naj se skliče konferenca, ki se posvetuje, ali je potrebna skupna akcija.“

Ko sta se zgornji resoluciji sprejeli, so konferenco odgodili. Medtem so se pričela nova pogajanja z rudniškimi podjetniki. Ako se pogajanja ob podjetniški trmi razbijejo, tedaj bodo sklicali zaupniki naših angleških tovarišev novo konferenco, ki bode ukrenila odločilne korake. Ker bi bila splošna stavka angleških rudarjev največjega pomena, bi se moral z zadevo pečati tudi mednarodni rudarski odbor.

Zdi pa se, da se angleška vlada ni mnogo naučila iz tega ogromnega gibanja. Ustanovila je namreč industrijski svet, ki ga sestavljajo zastopniki delodajalcev in šest zastopnikov delavstva glavnih industrijskih strok. Ta industrijski svet ima namen poravnati vse sporne točke med delavci in delodajalci. Da ta naprava ne bo imela nikakega uspeha ob vedno hujši poostritvi boja med delom in kapitalom je očitno. Časi so davno minili, ko so tisoči verjeli v lepo bajko prijateljstva in prijaznosti med delavstvom in kapitalizmom. Čar te prijazne bajke je dandanes popolnoma izginil, na njega mesto je stopil neizprosni boj med delom in kapitalom, dokler ne podleže kapital. In gotovo je, da bo v tem ogromnem boju podlegel kapital. Kdaj? To pa je odvisno od gospodarskega razvoja in pa od — zavednosti delavstva, ki se izraža v strokovni, politični in zadrugi organizaciji.

s Profiti Alpinske motanske družbe. — **Zaključek prvega polletja.** Dne 30. sept. se je vršila na Dunaju seja upravnega sveta Alpinske motanske družbe, na kateri se je poročalo o rezultatih prvega polletja. Iz obširnejšega poročila povzamemo samo sledeče: Na današnji seja upravnega sveta Alpinske motanske družbe se je poročalo, da je rezultat prvega semestra pretečenega poslovnega leta narastek za približno en milijon kron. Prodajne cene so se držale na neizpremenjeni višini. Na drugi strani pa se je vsled večjih naročil lahko uposlilo več delavcev, tako da se je dosegel bistveno večji promet in omenjeni večji dobiček enega milijona kron. — Dobički pač leto za letom naraščajo, ali delavske plače?...

Naznanila rudarskega tajništva.

Črno. Se objavi v „Zarji“, ki vam jo pošljemo kakor želite.

Črno in Možice. Sodruga prosimo, naj poročajo tajništvu, v koliko in s kakšnim uspehom so se izvršili sklepi in nasveti zadnjih shodov.

Zagorje, Hrastnik in Labinj. Sodrugi knjižničarji teh krajev naj pošljejo sezname slovenskih knjig, treba je vedeti kakšne in koliko slovenskih knjig imamo v revirju.

Ivan Tokan tajnik.

Dopisi.

d Zagorje ob Savi. Pri našem rudniku so ves čas smeli upokojeni in v Grabnu pri Savi stanujoči rudarji in drugi reveži pobirati premog za svojo potrebo, seveda tisti premog, kar ga je rudnik vrgel že v graben. Ravnotako se je po rudniški železnici smel pobirati premog, kolikor se ga je raztreslo. Sedaj so pa to pobiranje revežem in upokojenim rudarjem prepovedali. Pobira pa ga namesto revežev posestnik apnenec, gospod Taufer. Oborožili so nekega rudniškega čuvaja Brudiča s samokresom, ki ga nosi sedaj po gostilnah ter ž njim grozi ljudem. — Da je Brudič alkoholik prve vrste, to je vsem znano. Ne vemo sicer, če ima mož za omenjeno orožje dovoljenje od c. kr. okr. glavarstva. Ali to vemo in naglašamo, da bodo, ako mož v pijanosti napravi kako neumnost, za to odgovorni tisti ljudje, ki so mu orožje preskrbeli. Tudi gospoda v talarju se je vpregla v voz kapitala, da pomaga apnenskemu podjetniku do vsega premoga, ki so ga do sedaj dobivali reveži. V nedeljo, dne 29. oktobra so raz prižnico pripovedovali, kak velik greh store s tem reveži, ako pobirajo reveži premog po rudniški železnici in v savskem grabnu. Saj Kristus je gotovo učil, da je bog

ustvaril samo za bogate zemljo in njene zaklade, kaj ne da, Vi, božji namestniki?...

d Velenje. V zadnjem poročilu smo pomotoma pazniku g. Libšetu očitati, da je z rudarji na št. 11. krivično ravnal, da jim je grozil s kaznijo itd. Resnici na ljubo to poročilo lojalno popravljamo in konstatiramo, da je paznik g. Libše dajal le tista navodila, ki mu jih je ukazal šihtmojster g. Špička, ki rudarjem ni samo grozil s kaznijo, temveč jih je tudi v resnici kaznoval. Povzročitelj vseh teh šikanacij je g. Špička.

d Pesje pri Velenjih. Shod rudarjev, ki je bil napovedan za pretečeno nedeljo, se zaradi nepričakovanih zaprek ni vršil, pač pa se gotovo vrši v nedeljo dne 5. novembra t. l. ob 3. popoldne v gostilni g. M. Vrabčiča. Vabimo sodruga rudarje na čim večjo udeležbo. Ravno tako se vrši isti dan ob 9. dopoldne shod v Šoštanju v hotelu „Avstrija“. Na obeh shodih poročata rudarski tajnik sodrug Tokan iz Trbovelj.

d V Štorkah bo shod rudarjev v nedeljo dne 12. novembra.

d V Hrastniku bo shod rudarjev v nedeljo dne 19. novembra.

Razne stvari.

r Strankarski zbor nemške socialne demokracije. Od 29. oktobra do 2. novembra se vrši v Inomostu strankarski zbor nemške socialne demokracije. 29. oktobra dopoldne je bila otvoritvena seja, ki jo je otvoril sodrug Holzhammer. Besedo je podelil sodrugu dr. Adlerju, ki je viharo pozdravljen poudarjal pomen letošnjega kongresa. V deželi zborujemo, je dejal, ki je veljala do sedaj za gnezdo vse avstrijske reakcije in že samo to dejstvo, da zboruje socialno-demokratski kongres v glavnem mestu te dežele, kaže na mogočno prodiranje socializma. Resnost sedanjega položaja zahteva brezpogojno in nujno mednarodno edinost. Nečloveška draginja tlači ljudstvo, ljudski sovražniki se družijo v mogočno, sklenjeno falango, imperialistična pijanost obhaja orgije. V tem trenutku je železna složnost proletarijata dvakrat potrebna. V nadaljnjem govoru se je dotaknil Gautschevih napadov na železničarje in na uradništvo in njegovih izzivajočih groženj zoper socialno demokracijo. Groženj se ne bojimo, je končal dr. Adler, v boju rojena stranka smo, močnejši in večji bomo postali v boju! V predsedstvo so bili izvoljeni sodrugi Pernerstorfer, Abram in Tomschik. V imenu nemške stranke sta pozdravila kongres sodruga Müller in Kautsky, v imenu ruske stranke Frocky, v imenu ogrske sodrug Hutliffy, v imenu italijanske sodrug Pittoni, v imenu ukrajinske sodrug Vitijk in v imenu jugoslovanske sodrug Etbin Kristan.

r Serum proti sušici. Na kongresu zdravnikov v Lyonu je poročal pariški zdravnik dr. Berheim o senzacionalni serum-terapiji tuberkuloze potom novega zdravila „Dioradin“, ki ga je iznašel budimpeštanski zdravnik dr. Sendeffy. Dr. Bernheim je pri 175 tuberkuloznih uporabil ta serum in je pri 165 bolnikih dosegel ali poln uspeh ali pa vsaj znatno izboljšanje.

r Koliko je premoga na zemlji? Na kongresu nemških naravoslovcev in zdravnikov v Karlsruhe je pred kratkim predaval prof. Englers o premogu in njega važnosti za nadaljni razvoj industrije in podal tudi statistiko premogovih zakladov. Koncem leta 1908 so cenili v Evropi okrog 700 milijard ton premoga; od te orjaške množice odpade na Nemčijo 416, na Anglijo 193, na Belgijo 20, na Francijo 19, na Avstro-Ogrsko 17 in na Rusijo 40 milijard ton. Zedinjene države Severne Amerike posedujejo okrog 680 milijard ton premoga; na celi zemlji pa cenijo množino premoga na 3000 milijard ton. Nemčija ima svojega premoga še za 3000 let, Anglija za 700 let, ostala Evropa za 900 let, Severna Amerika za 1700 let. Če vpoštevamo tudi rjavi premog, so leta 1909 izkopali na vsej zemlji 1100 milijonov ton premoga.

Proda se vinograd, sadni vrt in zidana klet.

Po jako ugodni ceni se proda pri svetem Križu pri Litiji vinograd, sadni vrt in zidana klet, iz katere se lahko z malimi stroški napravi malo stanovanje. Več se poizve pri upravi „Rudarja“.

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

I. Jax & sin
Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

Konsumno društvo rudarjev v Hrastniku

priporoča

svojo bogato zalogo

špecerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni.

Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

Izdelovanje drož.

Edina narodna trdka te stroke opremljena z najnovejšimi stroji. Gospode pekarje, molarje in trgovce vabim, da poskusijo drože domačega izdelka. Od štirih kilogramov naprej pošiljam po pošti franko.

Prva ljubljanska izdelovalnica žitnih drož.

Maks Zalokar, Ljubljana.

Občno konsumno društvo v Trbovljah

se priporoča svojim članom

za nakupovanje vseh življenskih potrebščin kakor tudi manufakturnega blaga po najnižjih cenah. ∴

Priporočamo našim
-- gospodinjam --

== iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani. ==

KOLINSKO CIKORIJO!

Izdajatelja in zalagatelja Ignacij Sitar in Martin Repovš. — Odgovorni urednik M. Čobal v Zagorju. — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.